

Отримано: 07 березня 2017 р.

Прорецензовано: 12 березня 2017 р.

Прийнято до друку: 20 березня 2017 р.

Дем'янчук О. І., Кобетяк В. М. Зміни у формуванні доходів місцевих бюджетів України під впливом децентралізації / О. І. Дем'янчук, В. М. Кобетяк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 145–149.

УДК 336.26

JEL-класифікація: H3

Дем'янчук Ольга Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного університету «Острозька академія»

Кобетяк Вікторія Максимівна,

магістрантка, Національний університет «Острозька академія»

ЗМІНИ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті здійснено аналіз реформ бюджетної та податкової сфери, проведених у процесі децентралізації фінансових ресурсів України та здійснено оцінку їх впливу на механізм формування доходів місцевих бюджетів. Виявлено проблеми здійснення фінансової децентралізації в умовах загальної економічної кризи в Україні. Розглянуто можливі шляхи підвищення ефективності реалізованих змін і запропоновано альтернативні напрями збільшення доходності бюджетів місцевого рівня.

Ключові слова: децентралізація фінансових ресурсів, дохідна частина місцевих бюджетів, податкові надходження, міжбюджетні трансферти, податок на доходи фізичних осіб.

Демьянчук Ольга Ивановна,

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, учета и аудита,
Национальный университет «Острожская академия»

Кобетяк Виктория Максимовна,

магистрантка, Национальный университет «Острожская академия»

ИЗМЕНЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ДОХОДОВ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ УКРАИНЫ ПОД ВЛИЯНИЕМ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

В статье осуществлен анализ реформ бюджетной и налоговой сферы, проведенных в процессе децентрализации финансовых ресурсов Украины и осуществлена оценка их влияния на механизм формирования доходов местных бюджетов. Выявлены проблемы осуществления финансовой децентрализации в условиях общего экономического кризиса в Украине. Рассмотрены возможные пути повышения эффективности реализованных изменений и предложены альтернативные направления увеличения доходности бюджетов местного уровня.

Ключевые слова: децентрализация финансовых ресурсов, доходная часть местных бюджетов, налоговые поступления, межбюджетные трансферты, налог на доходы физических лиц.

Olha Demianchuk,

PhD, associate professor of Finance, Accounting and Auditing Department,
The National University of Ostroh Academy

Victoria Kobetyak,

magister, National University «Ostroh Academy»

CHANGES IN THE FORMATION OF UKRAINE LOCAL BUDGET INCOME UNDER THE INFLUENCE DECENTRALIZATION

In this article author analyzed the reform of budget and tax areas, conducted for decentralization of financial resources of Ukraine and made estimation of their influence on the formation of local budgets revenues. Detected problems of fiscal decentralization implementation in terms of the overall economic crisis in Ukraine. Findings show the ways to increase the efficiency of the changes and proposed alternative directions of increasing revenue at the local level budgets.

Key words: decentralization of financial resources, the revenues of the local budgets, tax revenues, interbudgetary transfers, income tax.

Постановка проблеми. Питання розширення та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів в умовах постійних змін у бюджетній та податковій сферах викликає значний інтерес протягом останніх років. Усе більше уваги приділяють досягненню фінансової незалежності місцевих бюджетів та встановленню збалансованого розподілу фінансових ресурсів в Україні. Відповідно до досвіду Європейських

країн, який показав ефективність цих реформ, проводиться велика кількість як теоретичних, так і практичних досліджень у цій галузі. Вивчення такої проблематики є досить поширеним та надалі потребує детального дослідження задля прийняття ефективних рішень, а також забезпечення реалізації основних функцій на органами місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика децентралізації фінансів на місцевому рівні посилено досліджується протягом останніх років вітчизняними науковцями. Як наслідок – чимало праць в українській економічній науці присвячено саме цьому питанню. Серед економістів, які висвітлили особливості формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації – С. Буковинський, А. Даниленко, О. Дем'янчук, І. Камінська, В. Опарін, В. Федосов та інші. Проте проблема формування збалансованих місцевих бюджетів у сучасних умовах потребує проведення подальших досліджень для забезпечення максимального рівня фінансової забезпеченості регіонів.

Мета і завдання дослідження. Головною метою цієї роботи є визначення особливостей формування доходів місцевих бюджетів України в умовах децентралізації, а також оцінка результативності її реалізації в Україні. Завданнями нашої статті є аналіз сучасного стану формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів та визначення впливу внесених до бюджетного та податкового законодавства змін у цій сфері протягом останніх трьох років. Окрім цього, необхідно сформулювати рекомендації, спрямовані на збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні відбуваються значні зміни у сфері формування доходів місцевих бюджетів України протягом останніх років. Цьому сприяло розроблення проекту бюджетної та податкової децентралізації України у 2014 р. Згідно з цим проектом децентралізація бюджетних фінансових ресурсів передбачала формування фундаменту для зміни системи оподаткування, збільшення обсягу надходжень на користь місцевих бюджетів, зміни трансфертної політики, забезпечення підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів, а також для збільшення повноважень органів місцевого самоврядування в напрямі розробки та реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону.

Упродовж 2015 р. було реалізовано чимало аспектів, що стосувались покращення механізму наповнення місцевих бюджетів. Унаслідок цього було скореговано нормативи надходжень фінансових ресурсів до місцевих бюджетів України, що дозволило наблизитись до бажаної мети. Серед змін, які відіграли особливу роль, можна виділити такі:

- зміна відсотка надходження ПнДФО до бюджетів базового рівня;
- встановлення фіксованої ставки оподаткування пасивних доходів;
- введення 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, які надходять до бюджету міста Києва та обласних бюджетів;
- закріплення 5% акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі під-акцизними товарами за бюджетами місцевого самоврядування;
- зміна оподаткування платників спрощеної системи.

Трансформація системи фінансових відносин в Україні потребує чимало часу, адже вона має складну та багатогранну структуру. Проте вже протягом останніх трьох років структура надходжень до місцевих бюджетів значно змінилась завдяки фіскальним реформам. Завдяки їм вдалося досягти покращення основних показників і наблизитись до бажаних результатів. Поступове збільшення частки місцевих податків та зборів заклало основи для підвищення мотивації органів місцевого самоврядування до вдосконалення системи їх справляння та контролю за надходженням таких податків. Таким чином, результати, що вже були досягнуті за досліджуваній період, є значними і свідчать про ефективність внесених змін (таблиця 1).

Таблиця 1

Надходження доходів до місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів за 2013–2015 рр.

Обсяг доходів, млрд грн	Роки								
	2013			2014			2015		
	План, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %	План, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %	План, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %
Загальний фонд	91 689,5	84 892,1	92,6	87964,2	80230,1	91,2	89411,7	101574,7	113,6
Спеціальний фонд	20 794,0	20 279,0	97,5	23260,7	20857,5	89,7	9023,1	18887,0	209,3
Усього	112 483,5	105 171,1	93,5	11224,9	101087,6	90,9	98434,7	120461,7	122,4

* Побудовано автором на основі даних джерела [6].

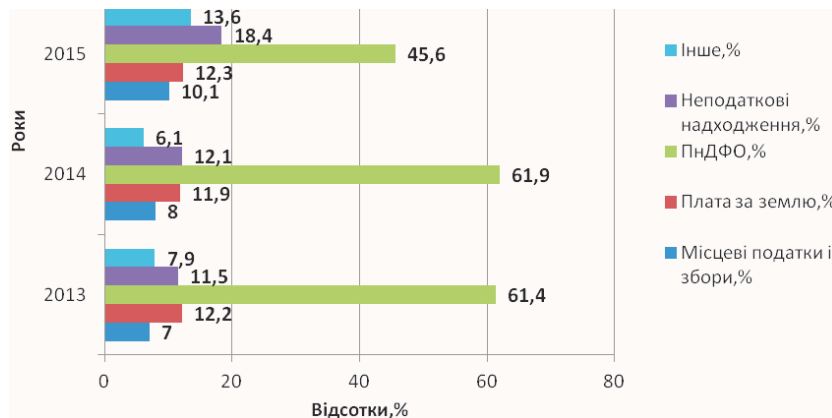

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів за 2013-2015 рр., %

* Побудовано автором на основі даних джерела [6].

Зміни в механізмі наповнення місцевих бюджетів позитивно позначились і на виконання їх дохідної частини, що може свідчити про якість та ефективність введених змін. Протягом досліджуваного періоду дохідна частина місцевих бюджетів недовиконувалась у 2013 та 2014 роках. Найбільше відхилення спостерігалось у 2014 р. – 9,1%. Проте у 2015 р. ситуація значно покращилась і відсоток виконання зріс до 122,4%. Це свідчить про те, що криза у 2014 р. була короткотривалою і не мала тенденції до поглиблення, а проведені зміни допомогли не лише зупинити кризові явища, але і дозволили досягти значного росту в показниках (рис. 2).

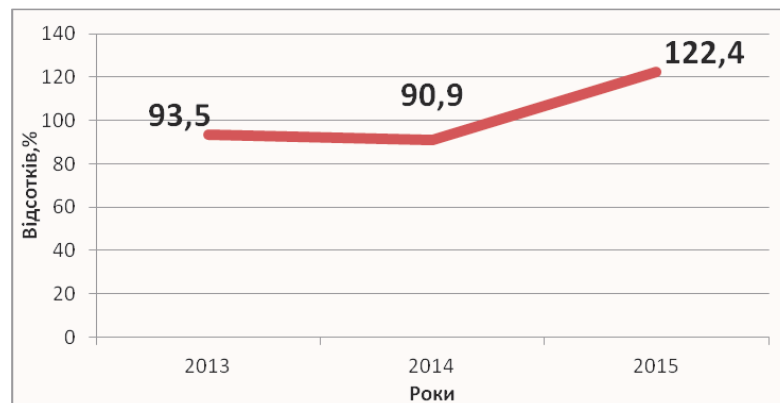

Рис. 2. Виконання місцевих бюджетів України протягом 2013–2015 рр.

* Побудовано автором на основі даних джерела [6].

Якісно оцінити вплив децентралізації можна, проаналізувавши зміни надходжень місцевих бюджетів України (таблиця 3).

Таблиця 3

Динаміка надходжень місцевих бюджетів України у 2013–2015 рр.

Період	Роки						
	Абсолютне значення, млрд грн			Відхилення			
	2013	2014	2015	%			
	2013	2014	2015	2015/2014	2015/2013	2015/2014	2015/2013
Доходи за три квартали, млрд грн	105 171,1	101087,6	120461,7	19374.10	15290.60	19.17	14.54

* Побудовано автором на основі даних джерела [6].

Ці дані свідчать про наявність тенденції зміни обсягу надходжень до місцевих бюджетів у бік зростання. У 2014 р. обсяг доходів зменшився, проте вже у 2015 р. спостерігалось значне зростання. У 2015 р. відбулось зростання на 19,17% порівняно з попереднім роком. Що дає змогу припускати, що у 2015 р. відбулось покращення механізму формування доходів місцевих бюджетів. Проте для точнішого

аналізу необхідно розглядати зміни протягом кожного кварталу, а також обсяги міжбюджетних трансфертів (таблиця 4).

Таблиця 4

Динаміка надходжень місцевих бюджетів України протягом 2013–2015 рр. (квартально)

Показники Період	2013 р.				2014 р.				2015 р.			
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Доходи, млрд грн.	23,5	49,2	76,4	105,2	24,0	49,6	74,1	101,1	27,8	55,5	86,0	120,46
Міжбюджетні трансферти, млрд грн.	26,3	53,8	82,5	115,9	15,6	31,25	44,58	66,66	30,68	70,64	102,85	173,98

* Побудовано автором на основі даних джерела [6].

Міжбюджетні трансферти займають значну частку в надходженнях місцевих бюджетів. У 2013–2015 рр. постерігалось не лише зростання доходів протягом року, але і збільшення трансфертів ще більшими темпами (вони навіть перевищувати їх обсяги). Тому можна говорити про недосконалість процесу децентралізації. Хоча місцеві органи влади було проголошено самостійними у процесі формуванні власних бюджетів, але у структурі їх видатків досі значну частку становлять видатки на захищені статті. До таких належать видатки на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Вони становлять близько 63% і фінансуються завдяки субвенціям, що означає їх реалізацію за рішенням центральних органів влади. Таким чином, це джерело надходжень зменшує фінансову самостійність місцевого бюджету.

Для забезпечення досягнення оптимального наповнення місцевого бюджету та пропорційності між місцевим та державним бюджетами повинні бути дотримані такі умови:

- 1) відповідність обсягу бюджету плановим заходам, які повинні здійснюватись із джерела такого бюджету;
- 2) забезпечення місцевого бюджету стійкими джерелами доходів;
- 3) підвищення контролю за справлянням місцевих податків та зборів;
- 4) забезпечення рівномірності надходжень коштів і дотримання взаємоузгоджених термінів здійснення видатків і отримання доходів [2].

Серед можливих змін, які необхідно внести надалі також створення нових або оновлення застарілих баз даних платників податків та об'єктів оподаткування в районах, адже це є причиною недоотримання великого обсягу доходів. Децентралізація як процес реформування повинна містити комплекс заходів для упорядкування відносин у сферах володіння та користування природними ресурсами. Особливо це стосується тих, які є на прилеглих до населених пунктів територіях. Це дасть можливість розширити реальну базу для стягнення платежів і підвищити мотивацію територіальних громад до більш ефективного та раціонального використання належних їм природних багатств.

За умови вирішення наявних проблем надалі місцеві бюджети зможуть отримувати достатній обсяг фінансових ресурсів для виконання делегованих повноважень. Громадяни України взамін отримують підвищення якості надання освітніх, медичних, соціальних та інших послуг.

Висновки. Отже, оцінюючи результати процесу децентралізації, можна сказати, що в країні відбувся перерозподіл фінансових ресурсів між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування. Можна стверджувати, що у процесі бюджетно-податкового реформування відбулась зміна складу та структури доходів місцевих бюджетів в Україні. У 2015 р. вже можна було спостерігати перші яскраво виражені позитивні результати таких змін. Проте у процесі проведення децентралізації наявні певні галузі, що потребують подальшого покращення. Насамперед це стосується частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів України.

Література:

1. Бюджетний кодекс України зі змінами від 13.02.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page4>.
2. Габа І. М. «Децентралізація» – деякі плюси і мінуси / І. М. Габа // РайонІнфо. – 2014. – № 1. – С. 5.
3. Дем'янчук О. І. Децентралізація фінансових ресурсів місцевими бюджетами України / О. І. Дем'янчук // Наукові записки. Серія «Економіка» : збірник наукових праць. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 21. – С. 139–144.
4. Дем'янчук О. І. Механізм управління місцевими бюджетами України в умовах децентралізації / О. І. Дем'янчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острого : Вид-во НУ«ОА», вересень, 2016. – № 2(30). – С. 78–82.

5. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 р. № 79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19).
6. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring %20Quarter%202014/ukr/KV_II_2014_Monitoring_ukr.pdf](http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202014/ukr/KV_II_2014_Monitoring_ukr.pdf).
7. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів «Виконання доходів місцевих бюджетів за 2015 рік» – Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.minfin.gov.ua/news/view/vikonannja-dohodiv-miscevih-bjudzhetiv-za-n-2015-rik?category=bjudzhet&subcategory=local-budg](http://www.minfin.gov.ua/news/view/vikonannja-dohodiv-miscevih-bjudzhetiv-za-n-2015-rik?category=bjudzhet&subcategory=local-budg).
8. Камінська І. М. Механізми забезпечення фінансової спроможності соціально-економічного розвитку регіону : Автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / І. М. Камінська. – Луцьк : Луцький національний технічний університет, 2009. – 22 с.